

Milan Uzelac

EPILOZI PESNIŠTVU

izabrane i nove pesme

Vršac
2014

PESNIK U PROVINCIJI

UVODNA PESMA

Ovidije se, kažu, prisilno skrasio negde na Pontu;
Pisao je duge epistule, pio vino i jeo masline,
Tugovao je, šaputalo se, za Rimom i Rimljankama,
Daleko više za spletkama kao načinom življenja;
Verovao je da svi ga čekaju da se vrati
Da nezamenljiv je i najbolji među jednakima.

Navodno, živeo je u provinciji;
Znao je da su tu reč izmislili zavidljivci u Rimu,
Svi oni koji će već sutra imati manje sreće no on
Dok sebi režu sklerotične vene; nikoga nije žalio,
Orezujući crvene ruže u podarenom mu vrtu;
Tu daleko od svih bio je siguran:
U predvečerje osluškivao je travu kako raste,
I čitao slobodni let ptica nad Pontom.

Imao je dovoljno vremena da razmišlja o dostojanstvu,
O onima koji su gradili Imperiju neznajući
Da jednog dana izgubiće svetlost
I zlato na statui Marka Aurelija.
U Rimu je ostalo još uvek dovoljno pesnika
Da ponekim dobrim stihom dodvore se Imperatoru;
Bejahu dobro plaćeni, sigurni u sebe –
Verovaše da čovek u provinciji, ili duhovnom egzilu,
ne može biti pesnik.

A sve je podložno promeni;
To su samo metamorfoze, ponavljao je u sebi Ovidije.
A, beše li odista tako?

PRED POLAZAK

Pred polazak spalio je nedovršene pesme,
Uveren da svaka od njih pritajenu sadrži pretnju,
Unapred skrivenu osudu, jer živi u vreme
Kada vladari, još uvek, čitaju pesničke knjige.

Zarekao se da više stih napisati neće, da
Svo znanje i svo umeće glačanja pravih reči
Prognaće daleko iz sebe, u nepoznato; samo onaj
Ko živi neprimetno, poput Epikura, može tihu
Da dočeka smrt; njegova slava, ko svaka slava,
Nije od ovoga sveta; neko je dâ, drugi je uzme,
A njegovo ništa ne ostaje.

Samo vetar što kosti ledi u daljini stvaran je
I samo duh što krhko krije mu telo, njegov je,
U času dok prekasno se saglašava sa prirodom;
Sve pouke dolaze prekasno, ili se shvate
Kad vreme za njih više nije. Možda je neophodno
Otići daleko, iza kraja sveta i biti sam tamo
Gde Pont dodiruje nebo i rađa se prvi getski stih.

PROGONSTVO OVIDIJA

Bilo je dovoljno da Cezar ga pošalje na Pont,
Tamo gde graniče se kultura i tama, da u jednom času
izgubi prijatelje, da spusti se neprozirna tama
tišina bez kraja i ledena ćutnja, da ostane sam,
potpuno sam, nepotreban i drugima i sebi.

Jedna jedina reč, imperatorska, šalje ga
u na drugu stranu mora, u nepoznat mu svet.
Osuđen je na plovidbu, dužu od Odisejeve,
I nesrećniju, jer njega ne čeka Itaka.

NA PUTU U TOMI

Tog dana dok je napuštao Rim,
U nadi da možda, ipak, predomisliće se Cezar,
Pitao se čega to ima tamo na obalama Ponta
Zapljusnutim varvarima i morem.

Putuje na kraj sveta, sahranjen unapred,
U grob koji će mu iskopati Skiti; sa njim
Pokopaće sve njegove pesme (čak i one
Varvarskim jezikom napisane), svest o Imperiji,
Kao i nemušta tumačenja o prirodi poezije.

Bio je svestan da ide u nepoznat, njemu
Nenaklonjen grad, među inoplemenike,
U grad gde otrovni su i strele i voda;
Na putu, proći će pored grada u kojem oltar
Podignut je svim bogovima, ako ih ima;
Jer da jesu, makar bi ga jedan od njih
Zadržao tu, u Korintu.

TRAJANJE

Daleko od Rima, u nepoznatom i divljem svetu,
Živi okružen Getima i Sarmatima, otrovnim
Zmijama i vodom što ne može se piti,
Sa tupom pisaljkom i malo pergamenta
Što brod ga poslednji u proleće doneo,
Jer brod u proleće dolazi, kad otople zemlja i more
ali ne i srce Imperatora što potajno elegije čita
i vest čeka o smrti poslednjeg pesnika.

Onemoćao, no živ još uvek, tamo gde smrt
Danonoćno gostuje, boluje od zaborava jezika
I piše, željan da u sebi sačuva govor
Kojem su vlast i svaki rat menjali suštinu.

Zapisuje stihove daleke od izvora licemerne politike
Omeđene limesom i oružjem obesnih varvara,
I tugu za Rimom smenjuje ledenim očajem
U kojem mire se Pont i nepoznato nebo.

VEČE U TOMIMA

Bez jasnog razloga na kraju je sveta,
Gdesreću se samo varvari, vetar i sneg;
Na ušću zaleđenog Istera nastavio je da piše
Pesme započete na brodu između vode i neba
U prostoru kojim gospodari vetar;

Pod strelama Skita i Geta mislio je na Rim
Koji se sporo, godinama, selio u njega,
A onda, u jednom zvezdanom času, shvatio je;
Rimljanin može se biti i van granica Rima,
Kao i pesnik, bez publike i čitalaca.

Dovoljno je, ne izdati sebe i prijatelje,
Slediti put Homera, Eshila i Vergilija,
Osluškovati nepoznate korake u noći
Tamo gde nebo je novo, sasvim drugačije,
I pisati, pisati, makar to bila i novost za sve,
na jeziku Geta.

OVIDIJE MEĐU SKITIMA

Sudba dosudila je Ovidiju Skitiju da upozna,
Da poslednje dane dočeka na izvoru vetra,
Da živi bez svega što moglo se uzeti, i shvati
Da blažen onaj je ko živi u skrivenosti, i
Sudbom mu date poštuje granice.

Jedni govore klima tad beše surovija,
Drugi, da zima samo metafora je njegove duše,
Da elegije pune su pesničke a ne ljudske istine, jer
Ako se vino od mraza ledilo, ko ušće Iстера,
a sneg čitave godine padao na neotopljeni led,
Otkud tamo vino, iz kojih vinograda...

Kažu, da tu Medeja pogubila je brata,
I da nešto otad ostade u vazduhu nad Pontom da lebdi,
Nešto, tipično grčko; birajući izgnaniku mesto
Možda je upravo to nekoć mali Cezar imao u vidu:
Na svakom mestu pepeo sa lišćem i amomom
Vreme će jednako dobro u urni da smeša.

PISMO SEMPRONIJA OVIDIJU NAZONU

Čuvaj se, da nada te ne obmane,
Da u redak sunčani dan ne poveruješ
U blagost naravi Sarmata i Geta
Što žive sa obe strane Istera,
Jer varvari su varvari, to znaš,
Naučio si nešto već i Rimu...

Čuvaj se, bez nade živeti se može!
Dovoljna ti je vera u stihove koje pišeš,
U moć reči koje ne zaboravljaš
Okružen tuđim jezicima, jer iz tebe govore
Svi koje si do kraja života voleo.

Čuvaj se, da smrt ne pretvoriš u nadu,
Da poveruješ kako nekom , tamo u Rimu,
Stalo je do tebe i tvojih elegija; odavno
Svi tamo zaneti su drugim poslovima
U kojima nema mesta za sećanje na tebe

Čuvaj se, zime na Pontu!
Ona je redovna gošća u Tomima,
Kao otrovne strele varljivih suseda;
Jedino ona neće te nikad obmanuti,
Ona je uvek bela i smešana s kostima
Koje na mrazu od iskona prskaju.

PISMO SA PONTA FABIJU MAKSIMU

Na pragu četvrte sa severa nadolazeće zime,
Dok pojačavaju se susnežica i vetar,
A strele otrovne štrče iz krovova koliba,
Piše sa Ponta Tebi nezaboravljenom u mislima
Ovidije Nazon, bez krivice kriv,
bez razloga prognan, sa one strane sećanja.

I kao što jetra Titana nikad do kraja ne propadne
Već delić ostane iz koga za noć nova izrasta,
Tako i život moj traje a do kraja ne dolazi,
Jer vreme ovde je navek zastalo, sleđeno
U večernjoj izmaglici.

Često prizivam smrt, a kad mi dođe,
Molim je da prah mi sarmatskoj ne prepusti zemlji
I ona odlazi, neobavljena posla, čeka da nedaće mi
nastave se u nekom mirnijem i Suncu bližem mestu.
Za ovo poslednje Tebe Fabije molim, učini sve,
Izmoli kod Cezara da još jednom me progna
I sve se ovo završi.

SUĐENJE PESNIKU

Okružen hordama Geta i beskrajnom zimom
Zamrzli dok posmatra Nazon, do kojeg
Mesecima brod prispeti neće; moli se,
Da gnev božanstva omekša i pravda
Nadvisi sujetu i intrige velikog Grada,
Jer on je i petu zimu u Tomima za koje
Niko i ne zna gde su; velika je Imperija,
A on žrtva njenih dalekih granica.

Zašto se moliti bogu, ako od njega pomoći nema?
Zašto se nadati ako glasnici pismo doneti neće
Jer nema čovečnijeg od spasa čoveka i oslonac biti
Onom što na tuđu oslanja se pomoć moleći da
Sudija umeri se u gnevu za dobro pesnika dalekog.

Sad tamo gde više je reči no koraka ostalo,
Gde gluvu noć remete krici pesnika
Prognanih iz celog sveta, iz svih vremena
Da saberu se u jedan jedini dan i presude
Kome je izgnanstvo najduže dato.

EPILOG: GETI (I)

Teško je zamisliti začuđenost tih varvara
Dok su na svome jeziku slušali Ovidija, njegove stihove
Posvećenu Avgustu što ga je prognao u Tome.

A kad su potom, u domu pesnika videli i oltar
Posvećen Cezaru, njegovoj ženi i njegovoj deci,
Šta im je drugo preostalo no da ga oslobode poreza,
Da ukažu mu svako poštovanje koje je
njihova skromnost mogla da izrazi.

Posle šest godina u Tomima, izgnanik je mogao biti:
Ili poštovalac vlasti sabrane u najvišoj ideji,
Ili pesnik prognao na granicu carstva
Da primerom pokaže dokle carska domašuje moć.

U svakom slučaju, i jedno i drugo razumehu Geti.
Za razliku od Rimljana, oni su bili varvari.

(2011)

POUKE

RUČAK KOD LUKULA

Nakon nevoljno priređenog mu trijumfa
Po povratku iz Azije, Lukul se povukao
Iz političkog života Rima. Vreme je provodio
Gosteći retke prijatelje, filozofe namernike,
A najčešće samoga sebe i tad bi rekao:
Danas Lukul ugošćuje Lukula.

Plutarh piše da jednom imao je u gostima
Na ručku Pompeja i Cicerona; oba u poodmakloj dobi,
Sa slavom za sobom. Sva trojica imahu mnogo da kažu
Jedan drugom o tome šta je vreme i kako ga provoditi.

Lukulu zameriše da blago oteto od varvara
(mada oružjem, na pošten način),
Bezumno troši na gozbe i skupljanje knjiga;
On Ciceronu reče: čuvaj se onih
Kojima si kad dobro na sudu učinio,
A Pompeju: ne veruj u sklopljen savez
Sa onima što vlast vole više od tebe.

Vreme je prolazilo, ručak je prelazio u večeru,
Kuvari su donosili posebno zgotovljene tetrebe,
Pompej se prisetio svoje nedavne bolesti,
I potajne želje da uzme svu vlast, a rimski Demosten
mnogih filipika napisanih u slavu slobode, a i one prve
izgovorene protiv Katiline.

Lukul je govorio da mudar je onaj što kao ostareli Sula
Pred kraj života neguje svoje vinograde, i čuva se
Svetine, alave novca žedne omladine, njihovih
Rođaka i potomaka; malo je onih poput Katona,
Reče on, a ni njemu dobro se ne piše.

Polako padao je mrak, kuvari behu već umorni,
Posluga se sve sporije kretala, no reči odasvud tekle su
Kao dobro očuvano vino; treba se povući na vreme
I umreti kad telo to odluči, a ne ruka bivšeg prijatelja -
Govorio je već pospanim, proročkim glasom Lukul.
Njegovi sagovornici, zagledani u noć, u ozvezdano nebo
I svetlima obasjani vrt, gledahu sve više u dubinu sebe
I mišljahu, ma, Lukule, ...

VARVARI

Narod je znao da vlast počiva na sili,
A država prava na pljački varvara;
Odista, otkud tim varvarima toliko zlata,
Toliko žita, ovaca i predivnih stvari, pitali su,
Posle svake pobede svojih tribuna i kunzula,
Zbunjeni građani.

Svi voleli su igre i hleb kojim se kupuje vlast;
Pljeskali su trijumfatorima, kamenovali
Poražene i robove dovedene iz daleka,
Iz Galije, Panonije, Eritreje, sa obala Eufrata;
Vlast Rima prostirala se na tri strane sveta
I sve tuđe beše im blisko; imperatori gomilahu
Blago, dosta su doduše i sami trošili,
No nisu znali da doći će jednom Justinijan
I sve će varvarima da vrati, što reče pakosno,
U potaji, Prokopije iz Kesareje.

Ma, ko su ti varvari, odakle im moć
I pismenost starija Enejinog grada?
Veliki Cezar sve činio je da zatru se Etrurci i Briti,
Gali i nebrojna plemena zemljodelaca i stočara,
Jedino te zveri Angle i Sase prituljene po đubrištima
video nije.

On je imao slavu porednika i svoje ratove,
A oni sad na krvi i zlu stvorenu istoriju.

PRIRODA VLASTI

Kažu da Sula protivnike nije štedeo;
Imao je uvek dovoljno vernih mu ljudi
Da svaki pogrom uspešno izvede; krvi
Po svedočenju mnogih često do kolena bi,
I najviše zato otvarane su kapije grada
Da bi iz njega što brže otekla.

Pa ipak, bio je red; znao je on narod,
I narod znao je njega; svaka se vlast
Gradi na krvi i ideji; a krvi izobilno beše
Kao i svesti da sve se čini za dobro Rima.

Ko neće da rat vodi, moraće da robuje
Gorima od sebe, bili to Persi ili Goti –
Mrmljaše u sebi razbesneli Sula, to veče
Kad izdajnike sekli su na parče.

POUKA KATONA

Većina voli da kaže: treba se skloniti,
Ta će čaša mimoići nas; i odista,
Mnogo je primera da zlo izbeći se može,
Pognute glave do visine trave;
No ima i onih koji dalje vide,
I bore se, bore, do samoga kraja,
Ko pravedni Katon.

A šta je život, ako te ko kralja
Do stratišta u trijumfu vode?
Memento mori, ne govore tebi,
Jer ti si mrtav na kraju sokaka;
Zato i čini to što čini Katon
Uoči pobjede koju slavi Cezar:
Pročitaj još jednom dokaze Fedona
Sa jednom rukom na oštrome maču.

Smrt nikad ne dolazi sama,
Već kad čovek odluči da neće da živi.

SMRT KATONA

Vičan besedama i ratovanju,
No ne porazima, obmanama i izdaji,
Katon je sam sebi rasporio stomak
Pokidao sebi creva i veze sa životom
Da ne bi pobjedniku dozvolio da pomiluje ga,
Da Cezar još jednom pokaže urbi et orbi
Svoju plemenitu milost;
Zatočnik slobode svoje je nedovršene račune ostavio
Zetu, plemenitom i odvažnom Brutu.

DE CICERO

Ciceronu savetovaše posle druge filipike o Antoniju:
Vreme je da odeš iz Rima; slavan si i reč ti je pobedna
I istinita u današnji dan; ali, idi u provinciju, u Rimini,
Ili na Siciliju, možda u Atinu ili u Aleksandriju,
Na kraju krajeva tamo ima još dovoljno knjiga,
Koje nisi pročitao, jer Filon iz Askalona nije sve doneo,
Cezar još uvek nije zapalio Aleksandriju, a Oktavijan
Još nema moć da te pošalje u Tomi...

Vremena se menjaju, menjaju se i običaji;
ti vičan si filozofiji, vičan besedi, i ratovanju,
no sve to nedovoljno je, kad tri se udruže
Gladnika vlasti; jedan od njih imaće kratak život,
Možda i drugi, ali njih je tri, odviše veliki je to broj
Ako misliš da svi zaboraviće te tvoje gnevne besede,
Glavu ti ostaviti na ramenima i desnu ne odseći ruku.

POMPEJ

Pokorivši tri strane sveta, nakon tri trijumfa,
Svima se činilo da javio se drugi Aleksandar.
Ali, istorija nikad se ne ponavlja i nepobedivost
Nije uvek na strani pobednika; uprkos tome,
Istorija zna za hrabre i odlučne, srčane poput Cezara
I hrabre poput Lepida. Neodlučne, i one što ratovati
I hoće i neće, ili samo neće – preziru i bogovi i puk.

Država što neće ratovati za sebe a hoće za druge,
Nije država već prodana zemlja; to znao je Pompej
držeci daleko od Rima varvare, sa one strane limesa.

Znao je to, nakratko i Antonije, no najviše Cezar
Na povratku iz rimskim oružjem opustošene Galije.
Neodlučnost plaća se najviše. Sve treba
Obaviti u pravi čas, ni pre ni kasnije;
Inače, sudbina je izvesna - kod Farsala.

MITRIDAT

Protiv njega rat vodio je Lukul a slavu zadobio Pompej;
Kažu, bio je varvarin, dvadeset i dva jezika je govorio,
I bio je obrazovan, grčkog i persijskog porekla (a
varvarin), poštovalac literature, znalac arhitekture,
Prijatelj Tigrana i istočnih careva, čovek od reči,
koliko je to na Istoku moguće, svakako više no u Rimu,
(no, bio je varvarin); sav svet trebalo je pokoriti,
sve opljačkati, ne može Rim samo od slave živeti;
Prvi trijumf Lukula i treći Pompeja slika su moći
Mitridata, njemu potčinjenih careva i
beskrajnih predela gde ginuli su Rimljani.

Pobednici pišu istoriju; Plutarh je i veću pažnju
posvetio manje važnima, no ne i protivnicima ideje
demokratije i velike Imperije; za varvare određen je
samo zaborav, jedno veliko *Ništa* koje guta more
Zajedno s brodovima i mornarima, daleko pre no što se
uliju u njega Eufkrat i Tigar.

Mitridat beše poražen, no dovoljno veliki da ne bude
plen trijumfatora i učesnik njihovog Trijumfa;
Njegova smrt i smrt svih njemu rodnih i bliskih
Potvrđuju, nedvosmisleno, da, bio je više Grk
Nego varvarin.

OTPACI DEMOKRATIJE

U Rimu, dok mali Cezar nije postao veliki
Demokratske institucije imale su cenu i nju su
Bez roptanja platili Ciceron i Katon, Kasije i Brut;
Još uvek živelo je sećanje na vreme Perikla i
Vreme Demostena; postojala je reč a ne njena slika -
Surogat vlasti satkan od licemerja i laži,
sitnih lopova i ogavnih probisveta.

Sa jačanjem Imperije, narod beše sve nepotrebniji
I carevi u sebi gledali su vlast a u vlasti sebe;
Tek poneko od njih, zaražen stoičkom filozofijom,
Stvari video je drugačije
I nalazio da jedino može obratiti se samome sebi;

Hrišćani i varvari svojim poslednjim mislima
Behu na drugoj strani zamirućeg vremena
I nije trebalo mnogo pa da narodna vlast
zauvek umine.

Posle dva milenijuma ostali su otpaci bez morala
Koji ne idu u crkvu, ali hoće u aleju velikana;
Oni su garanti napretka demokratije na deponijama
neizvesne budućnosti. Njihova bezmerna izdaja
Garant je zaborava. Oni su polomljena tablica
Koji je Katon rukama dece svoje bacio pod noge
velikog Pompeja.

TAJNA ISTORIJA

Kažu da Prokopije iz Cezareje došao je kasno,
Da zavesa već uveliko beše spuštena u teatru;
Razišli su se mračnim ulicama Konstantinopolja
i glumci i gledaoci; nastupilo je novo vreme,
a predstave *Smrt demokratije* i *Licemerje imperije*
nikoga nisu plenile u predvečerje Imperije,
Čak ni onih nekoliko filozofa što iz progonstva
Vratiše se iz Damaska u duhom opustelu Atinu.

Odista, posle tolikih terevenki, nasilja i ratova
Kome još beše stalo do intriga o jednom
Priglutom caru i amoralnoj nimfomanki,
Pa bila ona čak i carica carstva na zalasku.

Justinijan potrošio je sve - sve nasleđeno i
Sve opljačkano; sve oteto prijateljima - podelio je
Varvarima ili uložio u gradnju pristaništa.
Neki kažu, verovao je, da doći će brodovi
I doneti iz dalekih krajeva oprost grehova
I delić nade u smisao zagrobnog života.

Čistilište tada još nije postojalo; veze pakla i raja
Bile su direktne i nije se moglo biti ni tu ni tamo;
Teorija Avgustinova o ishodu života, ne beše utešna;
U nekad velikom carstvu Teodora ostade dobitnik.

KONZUL

Za vreme svog drugog konzulstva,
Poštujući demokratske oblike vlasti,
Kornelije Sula je u jednom jedinom danu
Pogubio 90 senatora, 15 konzula i 2600 legionara,
A sve ostale što mišljahu da su nešto
Ili je prognao, ili ostavio bez imetka,
Ili bez troška za sahranu.

Nije se libio da gradovima oduzme bedeme,
Novac i slobodu. Bio je obavešten.
Nije se ni bojao da u jednom času,
Zaprepašćenim i na smrt preplašenim Rimljanima,
Ostavi svu vlast i ode na selo
Prepuštajući se strastima lova i ribolova.

U tome je nekakva dijalektika vlasti:
Ne plašeći se osvete, živeo je
Bez straha, bez straže i bez čuvara.
Samim sobom čuvao je samoga sebe.
Sve njegovo bilo je u njemu. I znao je:
Njegova najveća zaštita ne behu
Ni oružje, ni bedemi, ni bogovi,
već on sam: njegovo delo i njegova reč.

Krao nije. Čega da se plaši?

(2003)

MONOLOG IMPERATORA

Posle toliko vremena pozeleh da vidim
Beskrajnu smotru legija, svog druga Kvinta Katula,
Kog sreća prati i stiže tamo gde hoće...
Govorahu mi u snu razna priviđenja,
Na kraju i onaj mladić-rugalica
što ne shvata da neku drugu smrt
Katulu predskazuje.

I, šta je zapravo vlast? To malo posejanog straha,
Oteti novac i imanje, nekakva grčka *ousia*,
Pozlaćen odar sa znamenjima vlasti, trubači,
Senke podrugljivih neprijatelja,
Svođenje moći na njenu besmislenu formu?

Toliko smrtnika spremno je
Da svakog časa jurne u ništa,
Toliko nebesnika čeka u redu
da im se lepim poigra glavama,
Kao nekad pod zidinama Troje;

Ne treba činiti previše ni premalo.
I jedno i drugo manje je od ništa,
Svetlost zatvorena u sebe,
U večnost nadnetu daleko nad Panonijom.

A BEŠE JEDNOM KARTAGINA

KVINT FABIJE U KARTAGINI

Oduvek željan zlata i igara, robova i prostitutki,
Rimski je senat u Kartaginu poslao Kvinta Fabija
Da pita šta hoće da uzmu iz njegovih ruku: mir ili rat
(prethodno u potaji, svi se pomoliše u hramovima
Da rat im bude uspešan i pobedom ovenčan).

Kartaginjani, s verom u slavu predaka, odgovoriše:
Šta hoćeš, to nam i daj! Presrećni Fabije,
Žedan ubijanja i klanja dece, smesta odgovori:
Tada, evo vam rata!

Ponosnim senatorima ostalo je samo da kažu:
Prihvatamo! Ratovaćemo s tom rešenošću
S kojom primismo i vaš dar!
Poslanstvo prepuno sreće odjuri u Rim,
Jer, Kartaginu trebalo je razoriti i dati joj demokratiju.

U PODNOŽJU ALPA

Hanibalova vojska beše uplašena u podnožju Alpa,
no Hanibal, veran zakletvi datoj ocu, reče vojnicima:
Zar ćemo posle tolikog pređenog puta stajati nemoćni,
Zar posle tolikih pobeda da nas zaustave ti Alpi?
I šta su Alpi? Visoka brda i ništa više.

Nema na zemlji planinskog vrha što dodiruje nebo
I ne može se savladati; savladali smo Gale i
Divlje zveri; ostali nam još ti Rimljani. Na Alpima
Žive isto ljudi. Tuda prošli su glasnici iz Rima
Da objave nam rat, tuda moramo proći i mi
Da na objavu im odgovorimo.
Oni, bolesni su, ko i svi narodi do Angla na severu;
Izlečiti ih od njihove pohlepe možemo samo mi.

USLOVI ZA MIR

Za R. M.

Senatori rimski, izglasavši rat Kartagini,
(jer dvadeset tri godine je prošlo i sve se potrošilo
nagrabljeno u prvome ratu s potomcima Feničana).

kao uslov mira, zatražiše da Kartaginjani razore grad,
A drugi podignu sebi daleko od mora i svojih brodova,
da Rimljanima Preda se svo zlato i Hanibal
da oni mu pravedno na Forumu sude.

U tom času Imperija imala je pravo i dobro oružje,
uvežbanu vojsku i za dom spremne tribune i konzule,
sve prednosti da nepravedni dobije se rat.

Istina, bilo je tu i drugih uslova, o kojima
Ne piše Livije: da Rimu narod preda se u roblje,
A najlepše žene poslate budu na trgove im grada;
Afrika mogla je biti samo Afrika, Libija – Libija,
A Egipat, Sirija i Persija biće šta treba da budu -
kad na njih dođe red.

Među senatorima u Kartagini bilo je i onih poput
Magona, što nisu voleli mladog i ponosnog Hanibala,
Ni oca mu Hamilkara, ni zeta mu Hasdrubala,

Ali nikog ne beše da svog časnog, ponosnog vojskovođu,
Zaštitnika naroda i grada pošalje gorima od sebe,
Da razularena rulja sudi mu, u rimskom tribunalu.

Mir uvek ima alternativu - pravedni rat.

COLONIA JULIA CARTAGO

Pričaju da Gaj Julije Cezar pred kraj života
(za koji nije znao), hteo je da obnovi Kartaginu,
Da vrati u nju makar granit i deo mermera iz
Kenterberija, Đenove i Pize, ako ne i sve što beše u
trećem ratu i nakon njega razgrabljeno.
Posle smrti mu, Rimljani odlučiše da ispune mu želju,
Da na istom mestu, na obali istoga mora,
u slavu njegovog imena podignu veliki grad.

Prvo su proplanak Birsu zaravnili, da slučajno trag ne
ostane iz vremena prošlog, neka slomljena statua,
kamen ili nadgrobni natpis na jeziku Feničana
(svu literaturu uništili su vek ranije, poštedevši samo
jedan traktat o poljoprivredi; blazirani patriciji rimski
u časovima dokolice time se više nisu bavili).

Cezar je mnogo znao i naučio puneći državnu kasu
(i svoju); znao je da varvari nisu i varvari duhom,
Znao je da Aleksandar, Hanibal i onaj Mitridat,
(što govoraše dvadeset i sedam jezika i narečja),
Imali su više grčke krvi no on čiji su preci razorili
Etruriju, uništili jezik i biblioteke prethodnika,
kulturu kakvu Rimljani ne behu imali;
Njegovi znali su samo jedno: da pljačkom i retorikom
grade Evropu i travnjake zalivaju inovernom krvi.

SMRT KONZULA TIBERIJA SEMPRONIJA GRAHA

Posle tri bezuspešno prinete žrtve vrači govorahu
Tiberiju Grahu da čuva se savetnika, lažnih predstava
I glasova nemuštim jezicima govorenih.

A Tri puta izlazile su na žrtvenik dve zmije, brzo bi
pojele jetru žrtvenu, i sva tri puta brzo se skrile.
Sudba je sudba i nikud se ne može – šaptao je vrač.

Izdanom, ostalo mu je samo da umre u borbi, hrabro.
Hanibal je to Umeo da ceni. Priredio je svečanu
sahranu protivniku (kakvu ovaj njemu ne bi učinio):
kraj pripremljene lomače od kedrovog drveta,
U svečanom maršu, pod punim oružjem prošla je sva
Kartaginska vojska; španski vojnici i sva plemena
Odali su poštu poginulom ratniku po svojim običajima.

No Hanibal bio je u tuđini i dobrom nije se nadao.
Rimljani su Rimljani. Setimo se u tišini Katona.

GOZBA KOD VIBIJA VIRIJA

Osme godine rata s Hanibalom, kad ovaj beše
Na domak Rima dva su konzula nastavila
Opsadu Kapue rešeni da nikog ne poštede,
Da grad opljačkaju, s ravne sa zemljom i
Izbrišu sećanje na njega.

Senator Vibije Virije reče svojim sugrađanima:
Zar vam i sad nije jasno koliko su Rimljani žedni
naše krvi; shvatite, da smo na njihovom mestu
Mi bi činili to isto.

Skrivati se od smrti ja nemam nameru,
Takva je i volja bogova dosudivših pobeđu neprijatelju,
A ne nama. Muke i poniženja što spremaju nam
Rimljani, ja mogu izbeći. Neću videti grad Apija
Klaudija, ni nadmenog Kvinta Fulvija; okovan neću
proći u njihovom trijumfu ulicama Rima, da bi me
bacili u tamnicu i obezglavili liktorskom sekirom.
Neću videti ni kako gori moj grad, ni nevolju u kojoj
će biti devojke, majke i mladići mog grada Kapue.

Sve one, koji isto ne žele to da vide, pozivam da
Dođu kod mene na gozbu, a potom, ispićemo čašu,
Iz koje otpiću prvi ja sam; ona će osloboditi nas muka
i dušu od poniženja, zauvek nam zakrivajući i oči i uši.
To je jedini dostojan, jedini slobodan put u smrt.

Neprijatelji diviće se našem junaštvu, a Hanibal
Koji nam na pomoć nije došao, saznaće kasno
Kakve je saveznike odbacio i izdao.

Livije piše da dvadeset i sedam senatora došlo je na
gozbu; umrli su, neko pre, neko kasnije – do jutra svi.
Ostali, što čekali su Rimljane i njihovu milost
Pridružiše se Vibiju Viriju su tek narednog dana.

SMRT ARHIMEDA

Livije svedoči da nakon osvajanja Sirakuze
Rimljani više su iz nje odneli blaga i umetničkih dela,
No što ih je u tad imala još uvek moćna Kartagina.

Smrt Arhimeda beše tek kolateralna šteta obesnih
I alavih osvajača; odista, starac je ubijen nadnet
Nad crteže čiji smisao ni konzul Marcel ne bi razumeo;
Ko ga je u besu ubio, ostaće tajna i slika Rima,
Njegove politike i njegove zagledanosti u svoj stomak.

Na kraju krajeva, Arhimed bio je Grk, kao što rekoh,
starac, deo kulture na zalasku, u gradu čiji slava i sjaj
behu veći od svega čime bi mogao podičiti se Rim;
pred Romulovim gradom beše još mnogo pohoda,
pokolja i pljački, mnogo lažnih zakletvi i obmana
lakovernih suseda, mnogo geometrije,
ali one prizemne, političke, koju Grci behu već
zaboravili.

A Arhimed, ma, on je bio samo običan Grk, starac na
kraju života, no mudrac i graditelj, povučen u sebe, i
lišen razmišljanja o tome Da li je Eneja iz Troje
krenuo na pogrešnu stranu.

NAMERNICI ISTORIJE

ISKUSTVO DEMOKRATIJE

Strašeci se boljega od sebe, prognaše Temistokla
Daleko od grada koji je mudročću i snagom spasao.
U zemlji poraženih beskućnik nije bio;
ali, glasovi pobeđe utihnu brzo s vremenom
i svako sad zna tek deo istine o biti demokratije.

Trebalo je živeti i tamo gde masline
Nikad ne cvetaju, gde jezik natkriva prazninu
A reči usahle večito se migolje
Pa putnici na trgovima ne znaju koju
Da zauzmu stranu.

Poneki glas tek, doplovio iz Grčke,
Govorio je o tome kako će
Perikle jednom, bude li slušao Anaksagoru
Krenuti na isti put.

Tek u tuđini shvati se da samo jedno je mesto
Gde trave istinski mirišu
A nebo jednako svetli i dok tama pada.

DIJALEKTIKA NEZNANJA

Kažu da Sokrat nikome nije verovao;
Sve dovodio je u pitanje i svaku reč
Na trgovima atinskim do u beskraj proveravao;
U svemu tražio je smisao i smisao svega
Nalazio u poslednjoj reči.
A govor, uvek je mogao početi iznova i
Ne beše nikog mudrog i istrajnog
Ko bi se mogao meriti sa njim.

Važno je i to kad zna se
Koliko reč težine ima, da ono što kaže se
Odgovara nečem van nas, u istini,
Da misli nisu tek ptice što slobodno lete,
Već veza duše sa prirodom stvari.

Razume se: važno je i to što pesnici
Stavljaju uvek u poslednji stih i spremni su
Da prigovor prihvataju smerno;
Posle Meleta i obale Ponta v ideće lepotu reči;
A ipak: ko sebe još vidi u govoru Starih
Što sve su imali na dlanu: i znanje i smrt?

PROTIVSMISLENOST SAZNANJA

U Delfskom hramu beše čudan natpis;
Svi znali su ga, jer širio se do granica sveta
Koji jezikom ispuniše Grci;
Šta beše u tim rečima (jer reči, samo su reči)
Koje i sin Eksamiesa i Kleobuline
Nije smeo (ni hteo) da pomene?

Zar se toliko moralo čekati da Sokrat
Podnadio od pića i dugih bdenija
Tu misao odene u trajni joj smisao?

Spoznati sebe na obali mora,
U mirisu maslina i vina
Što vetar ga odnosi do vode, u mir i tišinu,
daleko od potresa zemlje, na pupku sveta,
Daleko od borbe nadprirodnih sila,
Može svakom lako da se desi:
Kad dlan svoj vidi kao celog sebe.

MIKENA

Sad, posle toliko vremena, sa zidova Mikene
Sljuštena je zemlja i ono što imamo nije
Ni senka smrti ni potvrda života,
A tu, jedino, igrala se nadistinska drama.

Glasovi s mora navešćuju i danas
Da radnja nije dovršena: biće još krvi
Na grimiznim tepisima i jao onima
Koji ih imaju, jer sve crveno
Posledica je nekakve pljačke i obmane.

Mnogi su želeli da grob Agamemnonov vide.
Kopali su na mnogo mesta i mnogo je sila utrošeno
Ne bi li se u kostima mu našao početak smrti.
Samo berači maslina gledahu oduvek svoja posla
Jer osnova su i nikad nedopričana istorija.

LEGENDA O KRUGOVIMA

Sredinom šestoga veka, kad reč *filozofija*
Beše prognana iz Atine voljom lepe
A nadasve raskalašne Teodore
Neki se mladi istoričar doseti da
Bilo bi dobro nečemu još uvek grčkom,
Podići spomenik.

Seti se on tako Arhimeda, poverova
Da ovaj je poput predaka svojih crtao krugove,
Izmisli opsadu, pijane vojnike, bludnice
(njih istina i nije trebalo mnogo izmišljati),
Izrugivanje razularene rulje nad tačnošću
I reče: sigurno beše to, (kao):
Ne dirajte krugove!

Još neupućen u stare načine ratovanja,
U život koji se merio masom uspeha, a ne stvari,
Nije mogao da shvati:
Krug ne može da se crta – on je samo apstrakcija
zemlje.

ISKORISTI PRILIKU

Kažu da Pitak jednom je rekao:

Iskoristi priliku!

I to je sve.

Ništa nam nije ostalo još, od reči čoveka

Kog prijatelji velikim mudracem smatrahu.

Pitaka, priča se, pozivahu svi

Kojima zakon ne beše dovoljno jasan,

Jer kažu, on je tražio *physis*.

Tek kasnije neko se doseti da tu

I malo hermeneutike ima:

Ta *prilika* što rađa se iznenada

Bila je ono što postavlja se

Iz duše koja želi.

TOK SVESTI

Ako se carstvo fenomena svesti
Sabiti može u korito reke
kojom Heraklit voleše s mislima da pliva
ponedeljkom
kad svi zaneti važnim su delima,
tad nije čudno da pesnici
vole oblutke i glatke reči
za kojima ne raste ništa;
jer, sve se vidi – ako se hoće.

Ako taj svet, što grade ga
Pojmovi, iskustvo, odnosi,
Nalik je testu što zbija se,
U sintezi –
Nade još ima; to prostor je
Što navodni „znalci svega“
još ne opoganiše ga.

O ISTINI

Jovanu Hristiću

Nekoć na trgu Atinjani ostajahu
Do duboko u noć, da sjaj zvezda
Odmere sa masom tek izgovorenih reči
Koje kalili su u vatri (dijalektike).

Tek poneki što znao je da istinski plamen
Sve razlike iz osnova briše nije se
S njima dugo zadržavao. Bolje je
Svoj vrt prvo dovesti u red
I tek kupljene spise na miru iščitati,
Nego tamo, u borbi reči, uz vino,
Postati žrtva sofistike.

Oni što znaju, i oni što sumnja ih
Odvođi od stvari do njene poledine,
Pa pojavu dele od onog pojavljujućeg,
Možda i mogu ponešto da kažu,
ali, ne sred gozbe u kući Agatona
već u miru vrta gde samo žubor vode
Remeti tišinu.

Na kraju krajeva: Agatonovi gosti
Tek igračke behu, ne bogova,
Već ružnog filozofa.

RAZLIKA U STILU ŽIVLJENJA

Svi znamo za ime Gaja Cezara
Koji u jednom dahu trista pokori naroda
I osamsto gradova razori u Galiji.
Tako bar Plutarh kazuje.

Veliki beše Cezar. Tuga nas razdire
Dok čitamo o siromašnoj pokorenoj Britaniji
Gde plena ne beše da isplati se
Pobednička vojska.
Lepi su to ratovi o kojima pričaju pobednici
(i oni koji u njima behu)
Lepi su i trijumfi u slavu pobednika.

Lep je i nož u ruci prijatelja.

VANDALI U HIPOU

Kažu da Avgustin, dok još ne beše sveti
(nikom to dato nije ni danas, srećom, za života)
Širio je veru po obodu Sredozemlja
I rečima isitne gradio veliku knjižnicu
U Hipou. Njegove knjige i
Dela onih koje je branio
Behu višlje od onih drugih, jeretičkih.
A mnogoljudni beše taj grad
Kad Vandali ga okružiše, godine 430.

U kasno proleće ili rano leto, umro je Avgustin
A grad nedelju-dve kasnije;
Sravnivši Hipou sa zemljom
Osvajači poštedeše samo
Crkvu i Biblioteku budućeg Sveca.

Ne znamo dana ni ime vođe pobedne vojske,
Ni jezik pobednika koji se razlégao po zgarištu Hipoa;
Znamo tek ime onog što bombe sejao je
Beogradom, vatru Narodne biblioteke raspirivao
Jezikom Marksa i Engelsa;
Znamo i imena onih što četvrt veka ranije
Najezdu počеше salvama granata
Na Arhiv Srbije (jezik im, doduše,
Malo južnjački, *radecki*, beše).
I sad, ko behu Vandali?

TOLEDO

Toledo nije izabrao on,
Već način na koji se mogao
(iskosa, ili sa velikom zebnjom)
Gledati najviši svet.

Taj grad podario mu svetac
U čijem poslednjem času
Ne beše užarene vizije
Geometrije Eskorijala
I mirisa nagorelog mesa.

Jer, šta je to video Mauricije,
Kad ni sebi kraj na kraju
Nije sagledao – upita Filip
(jedne večeri prepune mirisa maslina)
Slikara na odlasku.

Zato, bilo je mudro,
Otići u provinciju
I slikati jesen prepunu jeze
U kojoj se sv. Toma sto i dvadeset puta
pojavljuje.

MEDITATIONE DE INTERIORI

Mnogima Dekart je uzor: kad plove
I traže severnu zvezdu, kad grade dom
Satkan od misli koje ima bog; poneki,
Na tragu njegovom, hteli su i isto i
Drugačije, a Huserl u samo pet koraka
(za šesti ne beše spreman i osta na kraju sam,
U Lorettogasse 55).

Dekart, koliko slabunjav, toliko preplašen,
Nedorastao metafizici Sorbone
Znao je to delimično u Holandiji
A potpuno tek u Švedskoj
Dok u rano jutro navlačio je čarape;
potom se, kao svaki pas, smrzavao,
Umirući, čekajući Kristinu.

I, ko mu je kriv? Veliki Francisko Suares?
Doduše, znao je on kako da usmeri brodove, znao je
Tajnu ruže i krsta, invalidska kolica da stvori,
Naprave razne što donose novac,
Šta istina je, a šta laž, šta duh, a šta telo.

Zašto?

HEGEL

Pozdravio je u Jeni dolazak Okupatora-oslobodioca
na belome konju i niko mu to
U istoriji filozofije nije zamerio,
A ni mogao, jer s njim se ona i dovršila.
Šta može se tu, kad Svetski Duh
Javi se (makar i omanjeg rasta).

Potom je dugo pisao
(nedaleko od Šilerove kuće),
Okončao sistem i poslednjim stavom
osporio sebe. Dovoljno mudar beše i ograniči se
Na branje lovorika, pravljenje i vaspitanje dece,
Na pisanje predavanja (govorenih sebi u bradu),
Na razgovore o razlici pariske i bečke opere...

Da. Pred kraj života zapisao je kako
Građansko društvo, po prirodi stvari,
Mora biti prevladano. Četiri godine kasnije,
kažu, znajući, pio je vodu
Od koje Šopenhauer na vreme pobeže.

Ostaje pitanje: beše li to stvar sistema
Ili želja da sretne se što pre
Sa Duhom Svete Jelene?

HELDERLIN

Za Ante Pažanina

Jedne večeri kad je zašao već
u dubok mrak očekujući nadolazak
odbeglih bogova, Helderlin je
svirao na klavsenu bez žica.

Zatekli su ga u nekoj čudnoj tišini,
ne mnogo realnoj, ali ni toliko svetoj
da se u njoj smisao ne bi razumeo.
U odsustvu zvuka čula se muzika
koju je sledio samo pesnikov sluh. I svi
koji su ranije njegove himne slušali
znali su da delfske masline ni tada
nisu prestale da rastu.

Glas iz beztemeljnog ponora
pratio je ruke mu spuštene na dirke
boje slonovače, boje kule u koju se uselio
pre puta u beskrajnu svetlost.
Muzika sfera sabrana u tačku
počinjala bi spiralno da se razvija
i on bi glasove slušao, kao reči,
zbirao ih u stihove
koje nikad neće da zapiše. Vreme
savremenika i ono drugo
ne beše još pristiglo u dolinu reke Ister.

Živeći jedino poeziju zauvek ostaje u sebi,
svira o vezi neba i zemlje,
o obroncima zaraslim u vinovu lozu,
o svetoj bolesti što ga na krilima od pene
nosi u Grčku.

(1988)

PIKASO

Isprativši, poslednje večer, prijatelje i rođake
Pablito se povukao u atelje
i premda beše već kasna, duboka, gluva noć
nije mu smetala u želji da slika
a slikao je, slikao, želeći da
s nozdrvama prepunim mirisa boje i terpentina
pređe u sutra, u 8. april i umre u 3 časa ujutro.

U poslednjem satu smejaio se do suza
svestan obmane koju je stvorio u svetu vrednosti;
smejaio se ceni koju su postigle
njegove brljarije *Las Meninas*
(znao je on dobro da Velaskezu nije ni do kolena
i da je samo šarlatan dolutao iz sedlarskog esnafa).
Ali, znao je više od svega da ne sme zadremati,
da san je najveći neprijatelj u času kad treba,
konačno, da sretne Engra i El Greka;
stezao je kičicu, drhtao, strepeo i nadao se
(ljudski je sve to kad crna dolazi gošća) i
znao je, il mu je sama svetlost šapnula:
smrt samo tog dana u godini, 8. aprila,
na Huserlov i moj rođendan,
vodi pravo u večnost (one koje voli).

MOCART 1791.

Zamisli te proslave, pomene, godišnjice...
Svake ti godine dolaze na grob,
pevaju, sviraju, galame, kukumavče, dok deca im
gaze travu i cveće po susednim grobovima.

Nije to lako, jer vreme tu nije ništa
pa čini se da stalno su tu,
da stalno neko sebi nešto dokazuje,
kako i on, eto, ume da sastavi sonatu,
ili neku formu koja lako se i zaboravi
tamo gde samo tišina vladari.

Umoran sam, bolestan od te loše muzike, od glasova
onih što zaborav ih i pre groba prekriva;
umoran sam od te dosadne, podmukle svetine
što sebe na tuđem delu u besvest dokazuje.
Koliko lošeg sveta! Koliko "talenata" bez sluha!
A svi sve znaju! Bože, koliko muzičara bez pameti!
Bože, ako Te odista ima, i muziku moju vidiš kao sebe,
daruj mi nepoznat grob i mir do kraja sveta!

U BIBLIOTECI

TEZE O MARKSU

Uvod

U njegovim knjigama nalazim način na koji treba da čitam, da biram prijatelje, da prevladavam lukavstva klasnih neprijatelja. Saznajem da sve što činim ne zavisi od mene, da plutamo od rođenja određenom rekom, da mi je već određena i kupovna moć i kvadratura grobljanske parcele.

On nikad nije rizikovao.

Zaklonjen iza guste, strpljivo negovane brade i sada se, davno mrtav, samozadovoljno osmehuje.

Zabeležena su sva uputstva koja je za života diktirao bogatom drugaru Engelsu (trećem članu artiljerijske posade).

I svaki put sve se, od prvih pisama do poslednjih beležaka, proučava; no ključ, ključ za tumačenje tumačenja nedostaje. Profesori prave karijere, studenti diplome, radnici revolucije, politikanti računice.

Vreme odmiče, a on je i dalje tu.

Njegove knjige govore u sadašnjem vremenu.

1.

Tri mališana van pešačkog prelaza
gaze betonsku zmiju (jedan od njih ima
crveni džemper, drugi crvene čarape,
treći zažaren pogled);
prkose oni četvorotaktnoj nemani,
prkose u preraspodelu nacionalnog dohotka
udubljenom vozaču.

Kome pripadaju ta crvena deca,
sve što će kroz 4/7 sec. da se dogodi?

Londonska biblioteka, novac, čaj u 5,
bolesna Đeni, susret s devojkom na stepeništu,
neophodni su deo velike trotomne knjige
o određenoj neodređenosti, o neodređenoj određenosti.

Čiji to sad dužnici kucaju na bolnička vrata
19. stoleća čija nauka zrno je soli
u već preslanoj supi jedne neslane
konstrukcije a priori?

2.

Na sto su izručene činjenice, osmišljeni rezultati
potrage za dovoljnim razlogom, beleške o povraćanju
zabludelih u oblast epistemološkog reza,
zasečeni problemi sa dna hipotalamusa.

Izučavam zaboravljeni jezik Marksovih knjiga,
prevladavanje suprotnosti, odsjaj Vitlejemske zvezde
nad Trijerom. Ali kako, kad, gde, koga
ubediti u nužnost
kad mnoštvo kupuje zavese, tamani
kalorične obroke, kafu, TV-tumačenja,
koga u zapitnost gurnuti, kad
svi se drže.

Čitaonice su prepune knjiga - katalozi netaknuti.
Nenaličan mir. Znam da mnoštvo nije dokaz,
no, da li je On u 17-oj godini, zvaljen u naslonjači,
a zagledan u iščezavajuću Porta Nigru,
baš ovo želeo?

3.

Rekli su: pođi u akciju slobodnog uma,
Marks je uz tebe! Ti trčiš,
neobjašnjivo pojašnjavaš i gledaš biljku
što izrasta na tlu jezika.

Ne pridaješ važnost činjenici da
nesaglasnost pogleda nesaglasnost je duha,
da račun pogrešan s pogrešnim ljudima praviš;

radiš ono što drugi mudro ne rade,
i vraća ti se ono što njih ne pogađa;

nađeš se nigde, niko ti ništa ne kaže,
(Karlo je mrtav) svi ćute, smeškaju se, posebno oni
zaštićeni od susreta s negativnom stranom stvari.

SOBA KARLA MARKSA

Karl Marks znao je godišnja doba, znao je
(još tačnije) koliko dan ima sati i
koliko se knjiga za godinu dana može pročitati,
znao je i ono drugo što znao je da niko ne zna,
ali i, da isto to u rukama drugih može
neznanje o znanju neznanja da bude.

Kucali su na njegova vrata.
Lupa se odbijala od rezbarenog drveta, pogađala
nedorasle kupce i nedograđene barikade.
Preuranjeno vreme svetilo se
nerodenoj deci. Tast je, tvrdi se,
prosvetiteljski upustio sve.

Nijedan Grk ne može se dva puta roditi.
Ni 1789, ni bilo koja druga godina
ne može se ponoviti. Na sto se
ne baca dva puta ista karta.

San Učitelja se o nedovoljno sračunate moći razbija i
danas, ali svetlost sveće, premda je ugašena,
i dalje praznu sobu osvetljava.

SUDBINA RUKOPISA

Početak septembra 1857. Marks piše da je konkretno sjedinjenje mnogih određenja, jedinstvo mnogostrukog. Piše da novac jednostavnija je kategorija...

A, u besparici je.

Radi danonoćno, odlučan da osnove potopa izradi pre samog potopa. Želi da razjasni ono što jeste, a već više nije, da svemu pronađe razlog postojanja.

Zna da će onima, posle, sve biti jasno, da u prošlost neće zavirivati, da njegov neće istraživati put. Doduše, njegovo ime biće važno, biće korisne te debele knjige nekom što voli lakat leve ruke na kapitalu da drži dok desnom radi.

Počinje jesen, spis raste iz dana u dan, reči se množe, jedne iz drugih izrastaju. Naviru objašnjenja iz sata u sat. Sve postaje jasnije, dok čeka da prijatelj mu Engels pošalje novac. Za poštarinu.

PRIRODA IDEOLOGIJE

Na jednoj od fotografija sačuvao se
zamišljeni lik Karla Marksa. Njegova kritika
lažne svesti ostala je u knjigama
da svedoči o vremenu koje je moglo, možda,
i ono što se nije moglo.

Taj nesnom izmučeni lik gleda
u prazninu (ili puninu), u razdoblja (još uvek)
obrnuta naglavačke, u prvi dan istorije
jednako dalek i od njega i od nas.

Želeo je da ta dagerotipija bude
odbrana suštastva njegovog
- a sad, ona ga optužuje;
jer, i sama, iskrivljena je slika,
pogrešni pogled vremena u sebe.

MARKS 1871-e

Marks ne sklapa oči jer budan sanja
džinovsku metlu dignutu nad
leglo truleži i pokvarenost,
nad društvo što postoji, a nije više.

On sanja samoupravu proizvođača,
jevtinu vladu i demokratske ustanove,
odgovornost i smenjivost, inicijativu
u rukama radnika zalepljenim za nebo.

A onda, probuđen, gleda svinje
i najgoru paščad starog sveta, gleda
spuštenu ruku najmljene soldateske
dok crvena zastava ruši se sa Gradske većnice.

VEZA REČI

Još uvek postoje mala i velika neznanja zapretana u memli bibliotečkih podruma, u statističkim izveštajima, u zazavesnim igrama, u debatama o slobodi štampe, o pravu na drva.

Revolucija nije samo u trčanju i pevanju pod lipama, niti u gramofonskom navođenju lepog i buntovnog Karla Hajnriha iz 1845. (I njegovi pravi protivnici behu marksisti).

Baš zato treba učiti, uspostavljati veze među rečima (uporno otklanjati sumnje) i zatezati konopce. Neprestano proveravati izdržljivost poslednjeg teorijskog mosta. Ništa ne ostavljati slučaju. Svakog nagnati da dosledno misli.

Smisla još nema ni u poeziji, zar će ga prvo na nekom drugom mestu biti?

U BIBLIOTECI

Većiti izgnanik, žrtva svoje i istorijske istine,
odricatelj ugodnog života i realne politike,
Karl Marks konačno, a možda prekasno shvata:
ono što nije nikada neće biti.

Londonska biblioteka pretvara se u grobnicu
nedorečene misli o igrajućem karakteru proizvodnje;
u njenim bezputnim sobama ostaju
nedovršene kritike, nesporazumi i neštampani
odgovori,
san o besmrtnoj smrti.

Bez iluzije da svet se može pre rušenja obnoviti
sabijanjem znanja u trotomnu, teško čitljivo knjigu
prvi-i-poslednji Marksista svu istinu optužuje
(dok poslednji put umače pero u mastilo
i gleda decu radnika kako prave velikog brkatog
sneška).

MARKS U LONDONU

Tog jutra došao je u *King William Street 31, London Bridge*. Samouvereno spustio je šešir na stolicu, obema rukama dotakao naslon, svestan da deo zavese ostaće u vidu onima što dolaze.

Iza tek izrasle brade, zagledao se u dageroskop, u oči snimatelja, u budućnost, toliko siromašnu i tužnu, toliko nelagodnu; nije bilo nikog da mu kaže: sve napisane knjige ostaće spomenik vremena kada su pekari ruke zabadali u testo i čekali da otpor sredine šake zaustavi.

A ko bi i rekao da život, i delo rođeno u njemu, može toliko na pokrete tvorca hlebova da liči tog jutra, kraj zavese *Beard*-fotografa.

POSETA MARKSOVOJ KUĆI

Trier, Karl Marx-Haus.

Ulaznica: 50 pf.

Govore mi: Idite samo levo.

Krštenice, papiri oca, fotografije,
fotokopije - onestvarene slike.

Sve je na dasci odevenoj u laneno platno.

Zastakljenost.

Pod u svakoj tački jednako stanjen.

Pore natopljene bezbojnim lakom.

Prišavši stolu, čujem šum iza sebe;
okrećem se, nema nikog.

Prolazim pored likova prijatelja i
tumača;

ima i ljudi sa Balkana,

Naš Svetozar, stešnjen,

u hodniku je.

Tražim Lazu Nančića.

(Njegovo pismo, neotvoreno,

i danas u redakciji lista *Arbeiter-Wochen-Chronik*
leži).

Lik mu ostao na Vršačkom groblju.

Uramljenici sred Marksove kuće

gledaju iznad moje glave;

imaju li dovoljno snage

da započetih dela kraj
vide?

Kućom gospodari tišina
nenalična Marksovim knjigama
(govorim sebi: to je oneslučajeni slučaj).

Stepenište se pod koracima povija.
U trenutku ispravljanja daska zaškripi;
između dva dodira ćuti.

Posmatram sliku kupljenu ovde.
Na stolici čiji je naslon ostao
nedefinisan van ruba slike,
sedi veliki Karlo
s velikim satnim lancem
i satom oko vrata.

Vidi se, dugo je tražio način,
dodirujući polurašiveno dugme na kaputu,
kako da desnu ruku osloni na sto.

On je o svemu
dobro porazmislio.

Stojim nasred poslednje sobe.
Između zidova vlada mir;
mir je i u vitrini, među knjigama.

Grane drveta u dvorištu
(skoro zasadenog)
ne pomeraju se.
Najednom, zaškripao je u uglu pod;
Učitelj bi se, mislim, tome obradovao.

Trijer, januara 1975.

NA RIMSKOM TRGU

Dok svira gleda u koracima izlizan pločnik,
u ravnodušjem prekrivena lica;
godine se slažu poput breskvi na trgu.
Postoji li rat u kojem ga nije bilo?

Oči mu utkane u vlažnu, lepljivu ilovaču,
u utrobe popločane puščanim zrnima.
U oksidisanu kutiju uličnog muzikanta
pada žut, kupovanjem usitnjen novac;
ništa se dvaput ne događa,
samo ratovi, oni nas oduvek pohode
(uvek u novom prazničnom odelu)
i talože na dna dobro iskopanih grobova.

Građani Bona, plaćajte,
on je izgubio sve vaše ratove,
prokockao sve vaše neostvarene snove;
ali, možda je jedan od prerušenih generala,
možda će sutra u nove ratove da vas vodi,
može on, možda, i nešto drugo da radi...
Sad samo svira, i svira, i svira...

Bonn, 29. jul 1975.

RIMSKI MOST U TRIJERU

Norbert Hinske, gewidmet

Sa sedam prstiju zabodenih u vodu
čuva sećanje na korake Konstantinovih legija
u mahovinom obraslom kamenu.

Rubovi mosta mirišu na ruke graditelja,
na znoj nogu izašlih u ovinograđenu, zatalasalu
ravnicu,
na smernost zidara pod čijim rukama niče Dom,
na carske, rad smrti neostvarene naume.

U mrak maltera talože se glasovi,
vreme ratova i vreme ljubavnika,
vreme preplodnih žena
i vreme filozofskih spekulacija,
vreme prostitutki i vreme buntovnih studenata.

Ako sva znanja titraj su voštanog stuba,
nije li govor kamena - govor prodavaca s trga,
nije li zato onaj pravi, najdonji deo mosta
zauvek nevidljiv?

Trijer, jula 1975.

POLJE BESKRAJA

POLJE BESKRAJA

Na ovom mestu cvetaju opasne trave
i njihov miris oplodjen glasom
donosi sigurnu smrt. Obilaze ga
i ptice, i anđeli i sva mudra bića;
desi se da navrati poneki smrtnik
i traži neko manje oskudnije vreme.
Bilje tad zamiriše, vetar uskomeša zvezde
i njegova pred noge mu padne.
Gleda u sudbinu što ni iz čeg buja;
ona počinje da ga grli, da se pretvara u krv.
Zadivljen zauvek neostvarenom prošlošću,
sanja svoje rascvale misli;
svetla je tačka u polju beskraja.

CRKVA NA BISTRICI

Ponekad, a da ih niko ne vidi,
Dođu odnekud zidari, oni pravi,
I dodaju red ili dva cigala,
Pobelelih od šalitre i sećanja;
Nečujno, a da se i ne primeti.
I crkva raste, vanvremena, u vremenu.
Kao drvo. U vrtu. Bez baštovana.

Kažu: ni pop se mnogo ne trudi;
Zauzet parastosima, saranama i sarmama
Retko i kraj crkve prođe;
Jedva da je i pogleda;
Zna da sve je u božijim rukama –
Gradnja i razgradnja,
Rađanje i smrt.

To malo maltera, što osipa se već,
S najvišeg nedovršenog stuba,
Vraća vreme u temelje gradnje.
Pop tu ne može ništa.
Priloga nikad dovoljno,
A bog je strpljiv, milosrdan.

NADGROBIJE ZA ALEKSANDRA POLEKSIĆA, KNJIGOLJUBCA I PROFESORA VRŠAČKOG

Sa punim džepovima vremena ćutiš;
ako poželiš, na svaku reč i drugi put
vratiti se možeš. Ovde se trune;
ponekad sporije, ponekad brže; zavisno od
vrste bolesti, od svega što si
učinio za života.

Kad pogledom dotakneš natpis ovaj,
zadrži dah! Zaškripaće ti za leđima šljunak.
Ne osvrći se, nema nikog.
Samo svici unose svetlost u mrak;
lebde pod krošnjama lipa poput nas
došetalih kraj pruge. Jesen je.
Uvek jesen.

HORROR VACUI

Sa svakim danom bogu je sve teže:
Navikao je da stvara, da neprestano gradi
I sve više plaše ga zaborav i samoća,
Nezainteresovanost pesnika, poslanika i alkoholičara,
Skitnica, bogalja i ostalog probisveta
(poslovni svet odavno ima preča posla);
plaši ga beskrajnost prostora u kome ljudi
neće da ga slave. Posesivan je, grub, pomalo detinjast:
voli žrtve, pesme i pohvale. Hoće da je potreban,
hoće da stalno neko ga spomene, jer,
dobro on zna koliko je zla prosuo u svet
a sve rad spasa od moguće dosade.

Doduše, ponekad, u časovima dokolice,
i sam nagrađuje: nekom podari gips za nogu,
drugom trapavog hirurga, trećem invalidska kolica,
četvrtom bezbolnu bolest.

Sve to, radi sebe, razume se, bog poklanja.
Želi da svi misle na njega i njegova dela;
Retki su oni koje on zaboravi
Ti žive neprimetno; istinski su srećni.

KUSKOVO

Za Tamaru

Kažu da samo za jednu noć nastalo je jezero
pred dvorcem grofa Šeremetjeva; isto tako, kažu,
on tu je samo dočekivao sebi drage i birane goste
uz svetlost dve baklje i hiljadu sedam sveća;
miljenik istine on beše i svih koji držali su reč.

Mora da neka velika moć beše u tome
da svetlost dana prenese se u noć
i da, nakon svega, ta ista noć potraje dovoljno dugo,
a niko od zvanica u Holandskom paviljonu
ne oseti hladnu koštanu ruku Pitera Brojgela mlađeg
na svome desnom ramenu.

Da, beše u tome dovoljno vremena da vitez sa Malte
pokaže svima: sve, čega se on takne,
postaje svetlost, slika krune na ozarenom nebu,
a da on sam i sam je svetlost, odsjaj neugasle zvezde
što guta je vreme ali ne i slava cara careva
na površi jezera prepunom divljih patki.

Samo, jedno malo dete, doraslo sebi, ali ne i vremenu,
umelo je da kaže kako, lepo je biti i car i gospodar,
vlasnik ovog i snovidnik onoga sveta,
a sama sreća, koju svako sanja, u posve je malom:
u delima dobrim koje pravda vreme s najlepše terase.

POSLE NAS

U vremenu budućem potomci ove bube
što lenjo gamiže po podu, biće jedini gospodari sveta;
Njihovo biće sve: reke i jezera, planine i mora;
Uzeće sve jer sve će im biti poklonjeno.
Jedina živa bića nakon kataklizme,
Ti zglavkari (možda i poneki pacov),
Nakon mnogo eona, otvoriće škole,
Biblioteke, centre za istoriju ratova na Zemlji;
Ostatke mojih prijatelja, primer velike greške prirode,
izučavaće na retkim časovima arheologije,
fatalističke evolucije i arhajske antropologije -
Ni moje ime neće biti zaboravljeno:
Pominjaće se u raspravama o nastanku neba.

(1999; 2002)

MLADOST LAZE NANČIĆA

Dani mladosti socijaliste vršačkog Laze Nančića
Mogli bi se lako raztajanstvovati.

Trebalo bi samo pročitati sve njegove pesme
Živeti u Vršcu između Mesića i Glavnog sokaka,
A u vinogradima, na Širokom Bilu, provoditi vreme
Dok mesec ne zađe za plastove pokošene deteline.

Čitao je Marksa, Černiševskog i Svetozara,
Prevodio sa ruskog na nemački Pisareva,
Učio škole u Tamišgradu, Veni i Gracu.
Ono što ne bi našao u knjigama, ili novinama,
Slutio je prolazeći bezičegnom Radakovom malom.

Na margini *Kapitala* ispisivao je
Proteste protiv nazadnjaka i protuva svake vrste,
Protiv preživelih, iznemoglih pokolenja.

Jedini problem njegove nemirne mladosti
Bio je u sledećem: ako je koren umetnosti
U starom, izandalom društvu, a ljudi mere se
Količinom nagrabljenog novca, zašto u Vršcu
I dalje uporno pišu se pesničke knjige.

U KUĆI LAZE NANČIĆA

Satima tražim kuću
U kojoj stanovaše u Beču socijalista vršaćki
I medicinar Laza Nančić. Konačno, zastajem u
Hoefergasse br. 5. Od 9 do 17 h
Tu ordinira dr Knetsch.

Dugo se premišljam, onda ulazim.
Zvonim tri puta: jednom kratko, pa dvaput brzo.
Pita me: *Kako ste?* Kažem, *dobro*.
On me začuđeno pogleda.
Setih se, odmah, da Laza Nančić
Nije živio u dobrom vremenu.
Ispravljam se: *Bečka klima mi ne odgovara*.
Nikom ne odgovara kapitalizam, reče on i pogleda
Sestru koja samoinicijativno ispisuje recept.

Posmatram ga, s brkovima, bez kravate.
Otkud znate da sam socijalista, pita.
Ja ćutim, uzimam recept i odlazim.

U Beču,
17. februara 1977.

PODNE U ŠUŠARI

Od rođenja meštani ne prestaju da osluškuju vetar,
Da poruke iz udaljenih sela čitaju u treptaju lišća;
Vijagav put, što formu daju mu dine, vodi u selo
Do bunara u kojem voda duboko damara.

Sa one strane svesti, sa one strane utihle vetrometine
Što lama božure i peskom ih zasipa, glasovi trepere,
Kidaju listove obmivene peskom i sećanjem
Na mrtve ratnike o kojima Sterija pisao je u
Davorju.

U srcu Peščare, iz beskrajne nevolje i suše,
Raste nad naprslim kostima iznemoglih kosova
Gazi Mestan, mesto bez mesta nad mestima smrti;
I traje noć, izokrenuta koža ugasle svetlosti,
Tu, gde nikog nema da istinu o žrtvi potvrdi.

DVA SLIKARA

Javoru Rašajskom

Posmatram širom joj otvorene oči
Na Vermerovoj slici. Leđa Majstora za pola metra
Ušla su u sobu ne bi li dala prostora joj
Da predahne. Ona ćuti, ukočeno, kao i prvi put
Kad stupila je u atelje najvećeg slikara.

U drugoj sobi, Igraju deca stotine igara
I ne vide slikara rastršene kose.
Mecena mu stoji iza leđa i zlatnike važe.
Brojgel se osvrće, osluškuje škripu štafelaja
I zveket novca u susednom veku.
Na kvrgavo, nahereno drvo pod prozorom
Nastanjuju se zamišljene ptice, a lovci se vraćaju u
selo.

(Kunsthistorischesmuseum,
Beč, 20. februar 1977)

ANDRE BRETON NE STANUJE OVDE

Celodnevna vriska obesne dece u dvorištu,
Tabananje deteta na spratu više, očeve pijane psovke,
Treskanje žene o radijator u dva časa noću,
Testerisanje metalnih ploča po ceo dan,
Istresanje tepiha na tek raširen veš,
Bušenje betonskih zidova i trovanje farbom,
Horsko arlaukanje s detetom, lavež pasa,
Orgije neostvarenih doktora, žal za bosnom,
Neživljene, nepismene alave domačice
Koje život vide u ucenjivanju uspešnim porođajem,
Višesatno traženje četvrtog takta na harmonici,
Izgažen travnjak i zapišan zid, autoalarmi...

A onda, jasno je odakle dolazi
Nesanica, glavobolja, gastritis, ileus...
Hteo, ne hteo, moraš se setiti saveta Bretona:
Izađi sa puškom na ulicu i pucaj. Nasumice.

PRED BEČKOM OPEROM

Rekla mi je majka da dok u Beču budem,
Izdvojim jedno veče i odem u operu, da
Slušam *Voceka*, ili *Priču o vojniku*,
u istoj onoj Sali u kojoj sedeo je davno i moj deda,
da o tome joj pričam kad vratim se u Vršac
iz nekada carstvujušće Vene.

Sad stojim kraj glavnog ulaza, biće da sam poranio,
Posmatram ufrakovane likove, nakindureni polu svet,
Blazirana lica s mirisom jevtine patetike,
Sve ono što mora da video je tog dana i deda,
Nakon čega, pričaju, otišao je u Cirihi, u praskozorje
prvog Velikog rata,
Da traži nekog s kim bi da diže revoluciju i menja
Taj truli izandali svet.

Na jednom kraju ulice, Tristan Cara
bio mu je retrogradno nerazumljiv, na drugom advokat
Uljanov, previše zanet apstrakcijama iz *Velike logike*;
Za revoluciju još nije vreme, gundao je deda,
A posle, kao i uvek, biće prekasno, i vrag biće im kriv
Za sve neuspehe i podmukli sifilis.
I šta mu je drugo preostalo? Preko dekadentnog Beča
Vratio se u Vršac i nastavio da komšijama krpi cipele
Do kraja života.

(13. februar 1977)

POHVALA STERILJI

O GRADNJI STIHOVA

Steriji (i sebi)

Poslednji si u ovom velikom gradu
dok stvaraš reči za ljubav jasnosti,
dok prste zabadaš u ozvezdano nebo,
u granjem izlizanu košavu.
Jedino zima ti se na dnu džepova belasa.

I sve je jedno - bila noć ili dan -
ostaješ dovoljno mudar da Ališ-Veriš
u velikom luku opervažiš; gledam te u sebi:
tražiš najlepšu reč: njen zvuk,
njen potmuli jek hoćeš da oslušneš.
Vazduh na klevetnike miriše. Pogledaj orah
u dnu neograđenog dvorišta: on vreme
prosvrdlava vretenastim korenom.

Teško je postići sredinu, a isto tako
teško je dospeti u središte kruga.
Pa ipak: broj knjiga za nama i
broj knjiga pred nama uvek je isti,
uvek jednako udaljen od mesta
gde naše se kosti jednače sa tlom.

Nedostaje svetla i nema senki od Vršca do Tordoša;
ulice bez kraja ograđuju kuće sa čijih prozora
meštani nas zburado na put otpremaju;

plovidba ne može biti lepa ako pre kraja
sve svoje u more ne baciš. Menja se godišnje doba,
a ti si gospodar dok se od svačeg čuvaš
dok uporno, istrajno prebiraš po knjigama
i telo pesmama svojim dograđuješ.

Pokatkad loviš greške, još češće one tebe.
Ukoso voćnjak sadiš da sunce dvostruko ga pohodi.
Na kući menjaš krov, a onda i sve pod njim;
završavaš jedan posao i time druga dva začinješ:
prvi je bio pesma, drugi je pesma a treći biće
prva rečenica s početka nekrologa
koja se uvek precrta, jer ono prvo
ostaje poslednje – mrtvome namenjeno.

MAJSTORSKO PISMO

Steriji

Do danas nisam znao da
Sterija je na svom stolu imao to pero
toliko, do bola izoštreno, da pesnici posle njega
nisu mogli humorno od satire da razdvoje,
smeh od parodije, igru od igre slučaja,
masku od biti varoške istine
oličenu u peru boginje *Maat*, što uravnotežuje
sve nepravilnosti kretanjem zvezda i red
astralni uspostavlja, potom, lakoćom pera.

Tek jutros došao je Slikar od Vršca, najbolji,
i rekao uz osmeh što samo vrščani razumeti tek mogu:
jedino Čarobnjaku, magu virtualnog sveta,
moguće je da svaka realnost stvarna i nestvarna bude.
Samo on odvojiti može boje od neba, senke od paprati,
samo on čini da ptice i tamo lete
gde sneg je i mrak, gde zloguke se mitare
i čekaju da im izraste perje, na usluzi da budu
Pesniku.

Jedino on može te tajne niti svetla i tame
tako da sveže da svetlost zauvek ostane u tami.
Jedino pod njegovom rukom tmina počinje da svetli,
danas postaje večito sada i ovde, večito jedno,
jednako svemu, sa ove i one strane vremena.

Sterija, sa perom u ruci, umro je ni prerano,
ni prekasno - tačno na vreme
da svu dijalektiku podlosti ljudske razume;
sad spava i sanja sebe u mladosti, sa one strane
vremena i sitnih disipativnih moći; sanja i počinje da
piše:

*Kako je lepo biti ovde a ne tamo, ovde gde i zimi, u
bašti cvetaju muškatile, a ne tamo, na poledini sna,
gde i usred leta beli krinovi strahuju od pakla...*

(jesen, 2005)

NA GRANICI PRAZNINE I NIŠTA

Sve više u posedu si tog velikog *ništa*,
Praznine što vremena i sva dela guta,
Tamo gde reč se rastače, gde pepeo
Biblioteke aleksandrijske i logika varvara
U spokoj neki hoće da nas vode,
U lažnu tišinu, a daleko od praznine svake;
To Tvoje *ništa*, Jovane Sterija Popoviću,
Prva je i najveća reč svake metafizike,
Početak stvaranja i tajna teologije.

Znanje o ništa, i svemu mu drugom,
Uvir je i izvor najsvetlije moći,
Oslonac još živim od onoga sveta,
Gde trči se trka na mestu bez mesta.

Jer ovde, isto je ko nekad:
Pobede se nižu, i po poraz neki,
Provodimo vreme varajući sebe,
A nikoga nema ko bi da nam kaže
Da on na kraju sve uzima svakom,
Sve ništi, sve baca u dubine sebe,
I pohlepno slaže van granica neba.

NADGROBIJE ZA JOVANA STERIJU POPOVIĆA

Spuštaš se u pamćenje
dok grumen po grumen ilovače
tvom, sada već hladnom, pogledu
zauvek oduzima svetlost.

Vreme te u svoju nutrinu propušta
i bivaš sve trajniji, a isto tako
i sve konačniji u presvetoj noći
čije zvezde naše su izmorene duše
a nebo ono što nam nedostaje.

EPILOG PESNIŠTVU

(Steriji i sebi)

Govorili su ti lepo: vreme je
da sve se misli saberu u tačku
iz čijeg duha provejava tama;
zaboravljaš da misli
nijedan pesnik sna
dokučiti ne sme;
to dve su različite ravni.

Govoriš o igri, o miru, o moći;
vlast slatka je
ako te njena dotakne ruka; ali
uvek si sam
dok neko drugi ima prepune džepove vremena
što si ga rođenjem izgubio.

Zar ne shvataš
kako smo naivni, kako pevaju i treći petli,
kako ribari hode po vodi, kako
oživljuju mrtvi; ne poričem a žalim,
ne sanjam a vidim:
grobari vršački nam lopatama mašu.

EPITAF

Steriji

Grob koji te čeka nema nikakvu stvarnost
i tvoje misli rasute po knjigama
imaće čudnovatu sudbinu: lutaće same
daleko od sveg pojedinačnog, lutaće
napuštenim ostrvima, ulicama
opustošenih gradova koje su zasuli
pesak i istorija.

Tvoje reči trajaće poput onih
što pamćenje pretaču u život; tvoje ime
svake će večeri napuštati groblje
i kad se upale lampe u predgrađima
gostovaće tamo gde stanuje glad, gde
zidovi mirišu na bud.

Za one koji se plaše bezimeno si ime,
za one druge oni sami; tvoja priroda
mesto je gde razum presreću
neumrla deca i sudbina.

POMRAČENJE

Vinko Lozić voleo je da besanu noć
provodi uz treptanje blagih
mahom pogašenih zvezda.

Počinjao je od ma koje: nije bio (a možda i jeste)
pravi marksista-istraživač-mraka.
Zvezda bi, u durbin ulovljena, postajala dan,
a druženje njeno s dnevima drugim
nedelja, mesec, il neko poslednje doba.

Kad bi nazreo jesen, pažljivo bi je, zalivenu vinom,
na stranu ostavljao, čekao da dođe mrak,
taj pravi mrak, stihovima nagovešten,
trenutak kad sve zvezde jedna za drugom stanu u red i
odu u
ništa.

HAN DVA PIŠTOLJA

I danas kraj hana *Dva pištolja*
Nedaleko od kuće besmrtnog Sterije
Podvijjenih repova prolaze psi.
Vide li nekog - počinju da reže.
Oni su lavež sa Vršačkog brega.

A veliki Vožd srpski,
O čemu je on razmišljao na odlasku,
Dok konačenje plaćao je sa dva poslednja pištolja?
Da li je mislio na pse, koje će morati da pobije
Ako neće da ga u naumu preteknu?

PET NEBESNICA

(Iz zvezdoznane knjige Vinka Lozića)

1. čaša

U krugu stakla, jeseni i gleđi
Zatvara se čekanje i klokot
Što ga topi smišljena praznina.
Iskorak iz zgloba, iz čina
U kojem kneževi slute saglasnost
Vremena i propalost kraljevine,
Korašoš u prostor neomeđen vodom.

Mogućno je zapisati:

Prvi jezik ulovljen u koštac s prezirom
Naporna života, nalet je na zid
Iz čijeg temelja progovara
Zvezdoznano vino.

Nemi pratioci

Halapljivo gutaju hleb i ruke do doručja
Zamaču u krv. Od njih odbijena svetlost
Taloži se na dno puste stolovače.

2. krčag

Na dnu, poslednji put išetalog kršaga,
Nedogledana voda. Struji li mlaz

Bistre hladnoće odista najkraćim putem?
Iskrsava li dovoljno hitro
Iz kamene ugladenosti, iz zaboravljenih
Seni bnebenog bezdana.

Na Cvetinom izvoru sašekuju se ljubav
I treptaj zemljomerno rasutih
Pa naglo pogašenih zvezda.

Izgovara se ime, priziva ravan
Ovremenjenog trajanja.
Postati koren na iskoreni način
Isto je što i shvatiti sebe
Po meri oslikane žeđi.

3. kanta

A neko još uvek sa kantom u ruci
Odlazi na udišarenje. Zabacuje, zuri u šetnju plovka,
Sluti oblinu pod vodom. Puneći kofu potokom
Priprema privremen stan za ljigave stanovnike.
Neće oni u njemu dugo, no tek toliko
Da ruka ne bude ubica.

Pravi vabac, onaj poslednji, vino je
Što razliva se lovljenom prazninom i
Punog meseca znakovnost pretvara u krnje,
Neostvarene planetarne priče.

4. bardak

Dugom nepotrebom, zaboravljena balonasta reč,
Useljava se u stihove, u glas
Satkan od romora oporog traminca, dospeva
U telo prepuno dozrele tečnosti i
Lakoće sa kojom stvari iskaču u svet.

Mreža nesna i tvrdine ograđuje čula;
Godina ima toliko dana koliko odredi
Četvrta, središnja pratilja sunca. Praznina,
Prizvana tekućom tamom sa one strane muzike,
Otiče u peskom zatrpani potok.

5. bokal

Svakog jutra iz olovnog bokala
Sliva se voda na već nagrižene dlanove.
Strpljenja treba da telo se očemeri, da
Zaleprša. U metalu uspomena je na dan
Kada dovršiće se priča na ostrvu lepe Grkinje.

Vetar poleže na peščaru,
Preslaguje isušene dine, hoće
Da bagremarski skelet dobije oblik
zdrobljenog bokala, da smrt približi oteklo
Zažareno more.

STERIJIN AFORIZAM

Na margini nedočitanе knjige
Sterija je u Vršcu, a pred smrt,
Drhturavom zapisao rukom:
Zašto devojke sveca ne vole?

Danima čitam njegovu *Retoriku*
Ne bi li pesnika bolje razuneo;
Dani prolaze a smisla je sve manje.

Budan ga sanjam gde šeta se
Gospodskim sokakom, u disputu
S vladikom vršačkim Stefanom,
o devici i svecu.

SAVRŠENSTVO RAJA (PAKLA)

Steriji

Ustani, pogledaj taj beskrajno zavidni svet,
što ruga se svakom Tvom nenadnom uspehu
čak i tamo, u zemlji mrtvih pesnika.
Zar ne prepoznaješ te varoške glasove,
lažne proroke, nedodirljive političare,
nesvikle da račun ispostavljen plate;
zar ne čuješ žamor onih što prolaze
i noge onih što došli su već, da sve,
iz osnove promašeno, na đubrište nose?

Nastaje mir; vazdušast kristal vremena,
upija svaku i poslednju reč; lepa je i
ta zaglušna praznina kojom Tvoj hod
u rođenu tamu odlazi.

Opstanak samo je obmana,
pokušaj da se iz juče u sutra dospe -
i sve to što duša sanja a neće da vidi
nestvarna je slika razorenog sna.

U STERIJINOJ KUĆI

Penjem se zavojitim stepeništem
Sterijine kuće. Tuda je veliki pesnik svakog dana
Vodio komšinice u Gostinjsku sobu;
Nije im čitao tek započete tragedije,
Niti je maštao da upamćen bude ko znalac
Latinskog jezika. Želeo je samo njihovo prisustvo,
da sluša im kikut dok pije se bermet iz vladičinog
podruma.

Dušu je potom lakše smirivao uz škripu pera
Na požutelom papiru; vreme je nesigurni svedok,
kome za verovati nije dok daske rasušenog poda
spremaju se da korak prevedu u ništa.

I samo dok vetar pijačne glasove razvejava,
Dok vreme vreme misli i reči saglašava,
Sterija tu negde je, pritajen, posmatra
Neke nove goste i smeh im razbarušen
Upisuje u Kalendar za prestupnu godinu.

SPISATELJE SRPSKE UBIJAJU, ZAR NE?

Ostarelom Steriji

Kad ne sviđiš se ljudima na vlasti,
A spisatelj si srpski, savest i svest si vremena
Okrenutog bez razloga protiv nas,
Oni ti obično predlože da promeniš klimu,
Otputuješ u rodni grad, daleko od bilo čega
I prestaneš da smetaš.

A kad ne sviđiš se ljudima od moći,
A ponavljam, savest i svest si vremena
U kom ne možeš da prepoznaš sebe,
Oni ti obično predlože položaj dobar, načalničku platu,
Ništa da ne radiš, samo da ne smetaš.

Ali, kad ne sviđiš se ljudima od novca,
Razume se, velikog, tek opranog novca,
Trgovinom solju, stokom, ratovanjem,
A spisatelj si, ponavljam, još jednom,
Sa mnogo savesti i svesti o vremenu
Koje iz temelja mora da se menja,
Oni ti predlože mnogo para, kao Spinozi,
Samo da ćutiš i maneš se knjiga i učenja,
Da neguješ čuvarkuće na prozoru i šetaš
Po susnežici od nesna iznemoglog psa
Što s vremenom sve više tebi je nalik,
(i priča je poznata, rekao bi Hegel).

Međutim, kad neminovno i to se desi,
Da ne sviđiš se svima, da im dozlogrdiš,
Pokvariš san, popodneveni odmor i varenje,
Jer, ponavljam, po poslednji put,
Voliš i štuješ ono što oni su davno maknuli u stranu,
a savest i svest govore da ne može se dalje,
Svi oni okupe se jedne prohladne večeri
i brzo o bitnoj stvari saglase:
Može se lepo i bez tebe dalje,
(bangavi Vuk srediće i to).
Imena nećeš imati. Bićeš obični fiškal,
gradski, svojima nepoznati,
u provinciji...

sadržaj

sadržaj

PEŠNIK U PROVINCIJI

Uvodna pesma 5

Pred polazak 7

Progonstvo Ovidija 8

Na putu u Tomi 9

Trajanje 10

Veče u Tomima 11

Ovidije među Skitima 12

Pismo Semperija Ovidiju Nazonu 13

Pismo sa Ponta Fabiju Maksimu 14

Sudjenje pesniku 15

Epilog: Geti (I) 16

POUKE

Ručak kod Lukula 19

Varvari 21

Priroda vlasti 22

Poruka Katona 23

Smrt Katona 24

De Cicero 25

Pompej 26

Mitridat 27
Tajna istorija 29
Konzul 30
Monolog imperatora 31

A BEŠE JEDNOM KARTAGINA

Kvint Fabije u Kartagini 35
U podnožju Alpa 36
Uslovi za mir 37
Colonia Julia Cartago 39
Smrt konzula Tiberija Semperija Graba 40
Gozba kod Vibija Virija 41
Smrt Arkimeda 43

NAMERNICI ISTORIE

Ishustvo demokratije 47
Dijalektika znanja 48
Protivsmislenost saznanja 49
Mikena 50
Legenda o krugovima 51
Ishoristi priliku 52
Tok vesti 53
O istini 54
Razlika u stilu zivljenja 55
Vandali u Hipou 56
Toledo 57

Meditatione de interiori 58

Hegel 59

Helderlin 60

Pikaso 62

Mocart 1791 63

TEZE O MARKSU

Teze o Marksu 67

Soba Karla Marksa 71

Sudbina rukopisa 72

Prisrda ideologije 73

Marks 1871. 74

Veza reči 75

U biblioteci 76

Marks u Londonu 77

Poseta Marksovoj kući 78

Na Rimskom trgu 81

Rimski most u Trieru 81

DOLJE BESKRAJA

Polje beskraja 85

Crkva na Bistrici 86

Nadgrobije za Aleksandra Palekrića 87

Horror vacui 88

Kuskovo 89

Posle nas 90

Mladost Laze Nančiča 91
U kući Laze Nančiča 92
Podne u Švičari 93
Dva slikara 94
Andre Breton ne stanuje ovde 95
Pred Bečkom operom 96

DOHVALA STERJI

O gradnji stihova 99
Majstorsko pismo 101
Na granici praznine i ništa 103
Nadgroblje za Jovana Steriju Popovića 104
Epilog pesništva 105
Epitalf 106
Pomračenje 107
Ham Dva pištolja 108
Pet nebesnica 109
Sterijin aforizam 112
Savršenstvo raja (pabla) 113
U Sterijinoj kući 114
Spisateljke vrške ubijaju, zar ne? 115

Napomena

[MILAN UZELAC](#) rođen je 8. aprila 1950. godine u [Vršcu](#) gde je pohađao osmogodišnju školu i gimnaziju. Filozofiju je diplomirao [1974] i magistrirao [1980] na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, a doktorirao [1985] na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Za redovnog profesora Univerziteta u Novom Sadu izabran je 1995. godine.

Član je *Društva književnika Vojvodine* [1980], *Društva novinara Vojvodine* [2010], *Deutsche Gesellschaft für phänomenologische Forschung* (Trier, Nemačka) [1991], *Martin-Heidegger-Gesellschaft* (Meßkirch, Nemačka) [2013], *Assotiation internationale des critiques d'art* (Paris, Francuska) [1995], *International Board of Advisors of Center for Advanced Research in Phenomenology* (Boca Raton, Florida, USA) [1995], dopisni član SAO [2013].

Dobitnik je *Nagrade oslobođenja grada Vršca* [1999], *Nagrade DNV "Svetozar Miletić" za životno delo* [2014].

VRŠAČKE VESTI
Vršac

Biblioteka
KLASICI VRŠCA
7

Milan Uzelac
EPILOZI PESNIŠTVU
(pesme)

Direktor
Jelena Babić

Izdavač
VRŠAČKE VESTI, Vršac, Kordunska 30
ISBN 978-86-915579-3-5

Slog
Milan Jovanov

Štampa
Vršačke vesti, Vršac
2014.

CIP – Каталогизacija u publikaciji
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821. 163.41-14

УЗЕЛАЦ, Милан, 1950-

Epiloz i pesništvo : (izabrane i nove pesme) / Milan Uzelac . – Vršac : Vršačke vesti, 2014) . – 122 str.; 21 cm. – (Biblioteka : Klasici Vršca;7)

Tiraž 100 primeraka. Beleška o piscu : str 121.

ISBN 978-86-915579-2-8

a) Poezija

COBISS.SR-ID 291971591